

Büdcə Təşkilatları üçün 18 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı
“Segment Hesabatları”

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il “13” yanvar
tarixli İ-05 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 18 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı
“Segment Hesabatları”

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

1. Bu standart «Mühasibat Uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmışdır və "Seqment Hesabatları" adlı İctimai Sektor üçün 18 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır
2. Bu standart, Uçot Qaydaları və Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının Tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələrdə öz əksini tapmış əlavə müddəalar nəzərə alınmaqla tətbiq olunmalıdır

Məqsəd və tətbiqi sahəsi

3. Bu Standart seqmentlər üzrə maliyyə məlumatlarının təqdim edilməsi üçün müvafiq prinsiplərin yaradılmasını müəyyən edir. Sözügedən məlumatların açıqlanması:
  - (a) Təşkilatın keçmiş fəaliyyətini daha yaxşı başa düşməkdə və təşkilatın əsas fəaliyyətinin dəstəklənməsi istiqamətində ayrılan vəsaiti müəyyən etməkdə maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə yardım edəcək; və
  - (b) Maliyyə hesabatlarının şəffaflığını artırıacaq və təşkilata hesabatlılıq öhdəliyinin daha yaxşı yerinə yetirməsinə imkan verəcəkdir.
4. Maliyyə hesabatlarını mühasibat uçotunun hesablama metodu əsasında hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartı seqment məlumatının təqdim edilməsi zamanı tətbiq etməlidir.
5. Bu Standart İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq tərtib edilmiş maliyyə hesabatlarının dərc edilmiş bütöv toplusu ilə təşkilatlara tətbiq edilməlidir.
6. Təşkilatın və ya digər iqtisadi qurumun birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları və əsas təşkilatın fərdi maliyyə hesabatları birlikdə təqdim edildikdə seqment məlumatları yalnız birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları üzrə təqdim edilməlidir.
7. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.
8. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.

Əsas anlayışlar

9. Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir

Seqment anlayışı

10. Seqment təşkilatın elə fərqli fəaliyyət növü və ya fəaliyyətlər toplusudur ki, bu zaman, məqsədlərin əldə edilməsi istiqamətində təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və gələcəkdə resursların bölüşdürülməsinə dair qərarların qəbul edilməsi üçün maliyyə məlumatlarının ayrı-ayrılıqda təqdim edilməsi məqsədə uyğun hesab olunur.

Seqmentlər üzrə Hesabatın verilməsi

11. Təşkilat hazırkı standartın 10-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq özünün fərdi seqmentlərini müəyyən etməli və standartın 35-51-ci maddələrinə əsasən sözügedən seqmentlərə dair məlumat təqdim etməlidir.

Hesabat vermə strukturları

12. Hesabatlılıq və qərar qəbulu məqsədilə fərdi seqmentlər kimi qruplaşdırılmalı və maliyyə hesabatlarında təqdim edilməli olan fəaliyyətlərin müəyyən olunması zamanı maliyyə hesabatlarını hazırlayan şəxslər aşağıdakı məsələləri nəzərdən keçirəcəkdir:
- Yuxarıda 11-ci maddədə müəyyən edildiyi kimi maliyyə məlumatlarının seqmentlər üzrə təqdim edilməsinin məqsədini;
  - İcma üzvlərinin və onların seçilmiş və ya təyin edilmiş nümayəndələrinin təşkilatın əsas fəaliyyət istiqaməti ilə bağlı gözləntilərini; və
  - Hər hansı seqment strukturu tərəfindən təqdim edilən və məqsədlərin əldə edilməsi istiqamətində təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə və gələcək məqsədlərə nail olmaq üçün təşkilatın resurslarının bölüşdürülməsinə dair qərarların qəbul edilməsinə imkan verən maliyyə məlumatlarının idarəetmə heyəti və ya yüksək səviyyəli rəhbərliyin tələblərinə cavab verib-verməməsinə;

Xidmət seqmentləri və coğrafi seqmentlər

13. Təşkilatın idarəetmə orqanına və ya yüksək səviyyəli rəhbərinə təqdim edilən seqment növlərinə, çox vaxt, xidmət seqmentləri və ya coğrafi seqmentlər kimi müraciət edirlər. Sözügedən terminlər hazırki standart çərçivəsində aşağıdakı mənalarda işlədilir:
- Xidmət seqmenti hər bir təşkilatın ümumi missiyasına uyğun olan müəyyən fəaliyyət məqsədlərinin əldə edilməsi və müvafiq nəticələrin təmin edilməsi ilə bağlı olan müəssəsinin xüsusi komponentini ifadə edir; və
  - Coğrafi seqment müəyyən coğrafi ərazidə müəyyən fəaliyyət məqsədlərinin əldə edilməsi və müvafiq nəticələrin təmin edilməsi ilə bağlı olan təşkilatın fərqli komponentini ifadə edir.
14. Nəticələrin (məhsul və ya xidmətlər) əlaqəli olub-olmamasının və maliyyə hesabatı məqsədilə qruplaşdırıla bilinib-bilinmədiyini müəyyən edən zaman nəzərdən keçiriləcək amillərə aşağıdakılar daxildir:
- təşkilatın əsas fəaliyyət məqsədləri və bu məqsədlərin hər birinin əldə edilməsi ilə bağlı olan məhsul, xidmət və tədbirlər, habelə, resursların məhsul və xidmət qrupları əsasında müəyyən edilib-edilmədiyi və ayrılıb-ayrılmadığı;
  - Təmin edilən məhsul və ya xidmətlərin və ya həyata keçirilən fəaliyyətin növü;
  - İstehsal prosesinin və/və ya xidmət göstərilməsinin və bölüşdürmə prosesinin və ya mexanizminin xüsusiyyətləri;
  - Müştərinin və ya məhsul və ya xidmət istehlakçısının növü;
  - Bunun təşkilatın idarə edilməsi və ya maliyyə məlumatlarının yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə və idarəetmə orqanına təqdim edilməsi metoduna uyğun gəlib-gəlməməsi; və
  - Müvafiq olan təqdirdə, tənzimləyici mühitin və ya hökumət sektorunun növü.
15. Təşkilat regional səviyyədə idarəetmə orqanına və yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə daxili qaydada hesabat təqdim etdiyi halda daxili hesabat vermə sistemi coğrafi seqment strukturunu əks etdirir.
16. Maliyyə məlumatlarının coğrafi bölgü üzrə verilib-verilməməsinə dair qərar qəbul edən zaman nəzərdən keçiriləcək amillərə aşağıdakılar daxildir:
- Müxtəlif regionların iqtisadi, sosial və siyasi vəziyyəti arasında oxşarlıq;
  - Təşkilatın və müxtəlif regionalın əsas məqsədləri arasında əlaqələr;
  - Müxtəlif regionlar üzrə xidmətin göstərilməsi xüsusiyyətlərinin və fəaliyyət şəraitinin fərqli olub-olmaması;
  - Bunun təşkilatın idarə edilməsi və ya maliyyə məlumatlarının yüksək səviyyəli rəhbər şəxslərə və idarəetmə orqanına təqdim edilməsi metoduna uyğun gəlib-gəlməməsi; və

- (e) Müəyyən sahədə fəaliyyətin göstərilməsi ilə bağlı olan xüsusi tələblər, bilik və bacarıqlar və ya risklər.

Çoxsaylı seqmentləşdirmə

17. Bəzi hallarda təşkilat seqment gəlirlərini, xərclərini, aktivlərini və öhdəliklərini birdən artıq seqment strukturu əsasında (məsələn, həm xidmət, həm də coğrafi seqmentlər əsasında) şəxsə təqdim edə bilər. Bu cür hallarda, seqmentlər ayrıca və ya matris şəkildə təqdim edilə bilər.

Münasib olmayan hesabat vermə strukturları

18. Əksər hallarda, təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və gələcəkdə resursların bölüşdürülməsinə dair qərarların qəbul edilməsi məqsədilə idarəetmə orqanına və ən yüksək rəhbər şəxsə təqdim edilən daxili məlumatların aid olduğu seqmentlər büdcə sənədlərində müəyyən olunan seqmentləri əks etdirəcək və həmçinin, hazırki standartın tələblərinə uyğun olaraq daxili hesabat vermə məqsədilə qəbul ediləcəkdir. Lakin, təşkilatın idarəetmə orqanına və yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə təqdim etdiyi və büdcəyə əsaslanan tədbirlər ilə bağlı olan gəlirləri, xərcləri, aktivləri və öhdəlikləri kommersiya fəaliyyəti ilə bağlı olanlardan fərqləndirmək və ya büdcə ayırmaları və ya digər maliyyələşmə və xərclərin təsdiqi modelinə uyğun olaraq sətir maddəsi əsasında xərcləri göstərmək məqsədilə ümumiləşdirilən və struktur dəyişikliyinə məruz qalan daxili hesabatlar bu standartın tələblərinə cavab verməyəcəkdir.
19. Təşkilatın daxili hesabat strukturu bu standartın tələblərinə cavab vermədikdə, xarici hesabat məqsədilə təşkilat 10-cu maddədə göstərilən seqment anlayışına uyğun gələn seqmentləri müəyyən etməli və 35-51 -ci maddələrə əsasən tələb olunan məlumatları açıqlamalıdır.

Seqment gəliri, xərcləri, nəticələri, aktivləri, öhdəlikləri və uçot siyasətləri

20. *Seqment gəliri* – təşkilatın kənar müştərilərə büdcə ayırmalarından və ya digər müvafiq subsidiyalar, transferlər, cərimələr, ödənişlərdən və ya satışdan, yaxud həmin təşkilatın başqa seqmentləri ilə aparılan əməliyyatlardan əldə edilmiş, təşkilatın maliyyə fəaliyyəti haqqında hesabatında əks olunan, seqmentlərə birbaşa aid edilən ümumi gəliridir və təşkilat gəlirinin əsaslandırılmış şəkildə seqmentə aid edilə bilən müvafiq hissəsidir.

Aşağıdakılar seqment gəlirinə aid edilmir:

- (a) faiz və dividend gəlirləri, o cümlədən, əgər seqmentin əməliyyatları əsasən maliyyə xarakterli deyilsə, digər seqmentlərə verilən avans və kreditlərdən əldə olunan faiz gəlirləri; və ya
- (b) əgər seqmentin əməliyyatları əsasən maliyyə xarakterli deyilsə, investisiyaların satışından və ya borcun ödənilməsindən əldə olunan gəlir.

Aşağıdakılar seqment gəlirinə aid edilir:

- (a) Təşkilatın asılı, birgə müəssisələr, və ya iştirak payı metodu ilə uçota alınan digər investisiyaların xalis mənfəət və ya zərərlərindəki payı, yalnız həmin maddələrin müəssisənin konsolidə edilmiş və ya məcmu gəlirində əks olunduğu halda; və
- (b) Birgə müəssisə sahibkarının "*Birgə müəssisələrdə iştirak payları*" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına müvafiq proporsional konsolidasiya ilə uçotu aparılan birgə nəzarət edilən müəssisə gəlirindəki payı.

21. *Seqment xərci* – seqmentə birbaşa aid edilən, seqmentin əsas əməliyyat fəaliyyətindən irəli gələn xərcdir və xərcin seqmentə əsaslandırılmış şəkildə aid edilə bilən müvafiq hissəsidir ki, bura kənar tərəflərə mal və xidmətlərin qiymətləndirilmiş öhdəliklə əlaqədar xərclər və həmin təşkilatın digər seqmentlərlə aparılan

Büdcə Təşkilatları üçün 18 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı
"Seqment Hesabatları"

əməliyyatlarla əlaqədar xərclər də daxildir. Aşağıdakılar seqment xərclərinə daxil deyil:

- (a) faizlər, o cümlədən, əgər seqmentin əməliyyatları əsasən maliyyə xarakterli deyilsə, digər seqmentlərdən götürülmüş avans və kreditlər üzrə yaranmış faizlər;
- (b) əgər seqmentin əməliyyatları əsasən maliyyə xarakterli deyilsə, investisiyaların satışından və ya borcların ödənilməsindən yaranan zərərlər;
- (c) təşkilatın asılı, birgə müəssisələr və ya iştirak payı metodu ilə uçotu aparılan digər investisiyalarının zərərindəki payı;
- (d) Mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinin ödənilməsi öhdəlikləri ilə bağlı mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq tanınan mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti xərcləri; və ya
- (e) ümumi inzibati xərclər, baş idarənin xərcləri və bütövlükdə təşkilata aid edilən digər xərclər. Lakin, bəzən xərclər seqment adından təşkilat səviyyəsində ödənilir. Əgər bu cür xərclər seqmentin əməliyyat fəaliyyətilə bağlıdırsa və onlar əsaslandırılmış şəkildə seqmentə birbaşa aid edilə bilərsə, bu cür xərclər seqment xərcləri hesab olunur.

Birgə müəssisə sahibkarının Büdcə Təşkilatları üçün 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına müvafiq proporsional konsolidasiya ilə uçotu aparılan birgə nəzarət edilən müəssisə xərclərindəki payı seqment xərcinə daxildir

22. Seqmentin maliyyə xarakterli əməliyyatları üzrə faiz gəliri və faiz xərcləri seqment hesabatları məqsədləri üçün vahid xalis məbləğ kimi, yalnız həmin maddələr konsolidə edilmiş və ya təşkilatın maliyyə hesabatlarında xalis məbləğlə göstərilədiyi halda təqdim edilə bilər.
23. *Seqment aktivləri* – seqment tərəfindən əməliyyat fəaliyyətlərində istifadə edilən əməliyyat aktivləridir ki, seqmentə ya birbaşa, ya da əsaslandırılmış şəkildə aid edilə bilər. Əgər seqment nəticələrinə faiz və ya dividend gəliri daxildirsə, onun seqment aktivlərinə müvafiq debitor borcları, kreditlər, investisiyalar və yaxud digər gəlir gətirən aktivlər daxil edilir. Seqment aktivlərinə mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinin ödənilməsi öhdəlikləri ilə bağlı mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq tanınan mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti aktivləri daxil deyil. İştirak payı metodu ilə uçota alınan investisiyalar, yalnız həmin investisiyalardan gələn xalis mənfəət və ya zərər seqment gəlirinə daxil olduğu halda, seqment aktivlərinə daxil edirlər. Birgə müəssisə sahibkarının Büdcə Təşkilatları üçün 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına müvafiq proporsional konsolidasiya ilə uçota alınan birgə nəzarət edilən müəssisənin əməliyyat aktivlərindəki payı seqment aktivlərinə daxildir. Seqment aktivləri təşkilatın maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatında birbaşa qarşılıqlı əvəzləşdirmələr kimi təqdim edilən müvafiq güzəştlərin çıxılmasından sonra müəyyən edilir.
24. *Seqment öhdəlikləri* – seqmentin əməliyyat fəaliyyəti nəticəsində yaranan və seqmentə birbaşa və ya əsaslandırılmış şəkildə aid edilə bilən əməliyyat öhdəlikləridir. Əgər seqmentin nəticələrinə faiz xərcləri daxildirsə, onun seqment öhdəliklərinə faiz dərəcəsinə malik müvafiq öhdəliklərə daxil edilir. Birgə müəssisə sahibkarının Büdcə Təşkilatları üçün 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına müvafiq proporsional konsolidasiya ilə uçota alınan birgə nəzarət edilən müəssisənin öhdəliklərindəki payı seqment öhdəliklərinə daxildir. Seqment öhdəliklərinə mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinin ödənilməsi öhdəlikləri ilə bağlı mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq tanınan mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti öhdəlikləri daxil deyil.
25. *Seqmentin uçot siyasəti* – konsolidasiya edilmiş qrupun və ya təşkilatın maliyyə hesabatlarının hazırlanması və təqdim edilməsi üçün qəbul edilmiş, o cümlədən xüsusilə seqment üzrə hesabatların təqdim edilməsinə aid olan uçot siyasətidir.

Seqmentlərə aid olan Maddələr

26. Seqment gəliri, seqment xərcləri, seqment aktivləri və seqment öhdəliklərinin tərifinə seqmentə birbaşa və əsaslandırılmış şəkildə aid edilə bilən maddələrin dəyəri daxildir
27. Təşkilat, birbaşa və ya əsaslandırılmış şəkildə seqmentə aid edilə bilən maddələrin müəyyən edilməsi üçün başlanğıc nöqtəsi kimi özünün daxili maliyyə hesabat sistemində nəzər yetirir.
28. Gəlir, xərclər, aktiv və ya öhdəliklər daxili maliyyə hesabatları məqsədilə maliyyə hesabatlarının xarici istifadəçiləri tərəfindən subyektiv, mübahisəli və ya çətin başa düşülən tərzdə seqmentlər üzrə bölündükdə, bu cür bölgü hazırki standart çərçivəsində müəyyən edilən seqment gəliri, seqment xərci, seqment aktivləri və seqment öhdəlikləri anlayışına uyğun olaraq əsaslandırılmış metod hesab edilməyəcəkdir. Əksinə, təşkilat daxili maliyyə hesabatları məqsədilə, hətta bunu etmək üçün əsaslandırılmış metod mövcud olsa belə, gəlir, xərc, aktiv və ya öhdəlik maddələrini bölüşdürməyə dair qərar verə bilər ki, belə maddələr də, bu Standartda göstəriləni kimi, seqment gəliri, seqment xərci, seqment aktivləri və seqment öhdəlikləri meyarlarına uyğun olaraq bölünür.
29. Əgər, təşkilatların fəaliyyəti "paket" ayrımları və ya əsas xərc və ya məsrəflər siniflərinin növlərini əks etdirən "sətr maddəsi" üzrə ayrımlar vasitəsilə maliyyələşdirilsə və "paket" və ya "sətr maddəsi" üzrə ayrımlar xüsusi xidmət növlərinə, funksional tədbirlərə və ya coğrafi regionlara aid deyilsə, o zaman, bölüşdürülməyən gəlirlər hazırki Standartın 44-cü maddəsinə uyğun olaraq seqment açıqlamalarının təşkilatın ümumi gəlirlərinə uyğunlaşdırılması zamanı bölüşdürülməmiş məbləğ kimi təqdim ediləcəkdir. Eynilə, bir neçə seqmentlər üzrə xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı geniş çeşidli fəaliyyəti dəstəklədikləri və ya fərdi seqment kimi müəyyən edilməyən ümumi inzibati tədbirlər ilə birbaşa əlaqəli olduqları üçün aktivlər, xərclər və öhdəliklər əsaslandırılmış metod üzrə birbaşa olaraq aid edilə və ya bölüşdürülə bilmədikdə, aid edilməyən aktivlər, xərclər və öhdəliklər hazırki Standartın 44-cü maddəsinə uyğun olaraq seqment açıqlamalarının təşkilatın ümumi gəlirlərinə uyğunlaşdırılması zamanı bölüşdürülməmiş məbləğ kimi təqdim ediləcəkdir
30. Təşkilatın maliyyə hesabatlarının hazırlanması və təqdim edilməsində istifadə edilən uçot siyasəti seqment üzrə uçot siyasətinin təməli olması ilə yanaşı, seqment siyasəti, əlavə olaraq, seqmentlərin, seqmentarası köçürmələrin qiymətqoyma üsulunun, və gəlir və xərclərin seqmentlərə aid edilməsi özlünün müəyyən edilməsi kimi səciyyəvi seqment məlumatlarının təqdim edilməsi qaydalarını da özündə əks etdirir

Seqment üzrə Uçot Siyasətləri

31. Seqment məlumatı, konsolidə edilmiş qrup və ya təşkilatın maliyyə hesabatlarını hazırlamaq və təqdim etmək üçün qəbul olunan uçot siyasəti ilə uyğun olaraq hazırlanmalıdır
32. Bu Standart konsolidə edilmiş və ya fərdi maliyyə hesabatları üçün qəbul edilmiş uçot siyasətindən fərqli əsasda hazırlanmış əlavə seqment məlumatının açıqlanmasına icazə verir, bu şərtlə ki:
  - (a) Maliyyə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və qərarların qəbul edilməsi məqsədləri ilə bağlı müvafiq olan məlumat
  - (b) bu əlavə məlumat üçün ölçülmə əsası aydın şəkildə təsvir olunsun

Birgə istifadə olunan Aktivlər

33. İki və daha artıq seqment tərəfindən birgə istifadə olunan aktivlər, seqmentlərə yalnız və yalnız bu aktivlərlə əlaqəli gəlirləri və xərcləri də həmin seqmentlərə aid edildiyi halda aid edilməlidir.

Yeni müəyyən edilən seqmentlər

34. Əgər seqment cari dövrdə seqment kimi ilk dəfə müəyyən edilərsə, o zaman, mümkün olan təqdirdə yeni təqdim edilən seqmentin fərdi seqment kimi əks olunmasını təmin etmək üçün müqayisə məqsədilə verilən əvvəlki dövrün seqment məlumatlarına düzəliş edilməlidir

Məlumatın Açıqlanması

35. 35-51– ci maddələrdə göstərilmiş açıqlama tələbləri hər bir seqmentə tətbiq edilməlidir
36. Təşkilat hər bir seqment üçün seqment gəlirini və seqment xərcini açıqlamalıdır. Büdcə ayırmaları və ya oxşar bölüşdürmələrdən, kənar mənbələrdən və digər seqmentlərlə əməliyyatlardan əldə olunan seqment gəliri hər biri ayrı-ayrılıqda təqdim edilməlidir.
37. Təşkilat seqment aktivlərinin ümumi balans dəyərini hər bir seqment üçün açıqlamalıdır.
38. Təşkilat seqment öhdəliklərinin ümumi balans dəyərini hər bir seqment üçün açıqlamalıdır
39. Təşkilat hər bir seqment üçün bir dövrdən artıq müddətə istifadəsi nəzərdə tutulmuş, seqment aktivlərinin əldə olunması dövrü ərzində çəkilmiş xərclərin ümumi dəyərini açıqlamalıdır
40. Bu standart seqment nəticəsinin açıqlanmasını tələb etmir. Əgər, seqment nəticəsi hesablanır və açıqlanırsa, bu, maliyyə göstəricilərini əhatə etməyən əməliyyat nəticəsi hesab edilir.
41. Təşkilat hər bir seqment üçün asılı və birgə müəssisələrin və ya iştirak payı metodu ilə uçota alınan digər investisiyaların (əgər asılı müəssisənin bütün əməliyyatları mahiyyət etibarilə həmin vahid seqmentə daxildirə) xalis mənfəət yaxud zərərindəki məcmu payını açıqlamalıdır
42. Vahid məcmu məbləğ 41-ci maddəyə uyğun olaraq açıqlanarkən, hər bir asılı, birgə müəssisə və ya iştirak payı metodu ilə uçota alınan digər investisiya, bütün əməliyyatların seqment çərçivəsində həyata keçirildiyini müəyyən etmək üçün ayrıca qiymətləndirilir.
43. Əgər birgə təşkilatının, asılı müəssisəsinin yaxud iştirak payı metodu ilə uçota alınan digər investisiyaların xalis mənfəət və ya zərərində təşkilatın məcmu payı hesabat seqmenti tərəfindən açıqlanırsa, həmin asılı və birgə müəssisələrdəki məcmu investisiyalar da həmçinin seqment tərəfindən açıqlanmalıdır.
44. Təşkilat, seqment üçün açıqlanmış məlumatların konsolidə edilmiş, yaxud fərdi maliyyə hesabatlarındakı məcmu məlumatlar ilə uyğunlaşdırılmasını təqdim etməlidir. Uyğunlaşdırmanı göstərərək təşkilat, seqment gəlirini kənar mənbələrdən əldə etdiyi (heç bir seqmentə daxil edilməyən, təşkilatdan kənar mənbələrdən əldə edilən təşkilat gəlirinin açıqlanması da daxil olmaqla) təşkilat gəliri ilə uyğunlaşdırmalı; seqment xərcləri təşkilatın xərclərinin müqayisə tədbirlərinə uyğunlaşdırılmalı; seqment aktivləri təşkilat aktivləri ilə seqment öhdəlikləri isə təşkilat öhdəlikləri ilə uyğunlaşdırılmalıdır.

Əlavə Seqment Məlumatı

45. Bu standart həm xidmət, həm də coğrafi seqmentlər üzrə minimum səviyyədə məlumatın açıqlanmasının hesabatlılıq və qərar qəbulu baxımından istifadəçilər üçün faydalı ola bilməsi fikrini qəbul edir. Ona görə də, əgər təşkilat:

Büdcə Təşkilatları üçün 18 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı
"Seqment Hesabatları"

- (a) təmin edilən əsas məhsul və xidmətlər, icra edilən proqramlar, həyata keçirilən tədbirlər və ya digər xidmət seqmentləri üzrə seqment məlumatları açıqlayarsa, o zaman, idarəetmə orqanına və ya yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə daxili qaydada hesabat verilən hər bir coğrafi seqment üzrə aşağıdakı seqment məlumatlarının da açıqlanması təşviq edilir:
- (i) Seqment xərcləri;
  - (ii) seqment aktivlərinin ümumi balans dəyəri; və
  - (iii) Bir neçə dövr ərzində istifadə edilməsi nəzərdə tutulan seqment aktivlərinin əldə edilməsi üçün müvafiq dövr üzrə ümumi xərclər (torpaq, tikili, avadanlıqlar və qeyri-maddi aktivlər); və ya
- (b) Coğrafi seqmentlər və (a) bəndində əks olunmayan digər bölgülər üzrə seqment məlumatlarını açıqlayarsa, o zaman, idarəetmə orqanına və ya yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə daxili qaydada hesabat verilən hər bir əsas xidmət seqmenti üzrə aşağıdakı seqment məlumatlarının da açıqlanması təşviq edilir:
- (i) Seqment xərcləri;
  - (ii) seqment aktivlərinin ümumi balans dəyəri; və
  - (iii) Bir neçə dövr ərzində istifadə edilməsi nəzərdə tutulan seqment aktivlərinin əldə edilməsi üçün müvafiq dövr üzrə ümumi xərclər (torpaq, tikili, avadanlıqlar və qeyri-maddi aktivlər).

Digər Açıqlamalar

46. Digər seqmentlərlə aparılmış əməliyyatlardan əldə edilən seqment gəlirinin ölçülməsi və təqdim edilməsi zamanı, seqmentlərarası köçürmələr təşkilatın həqiqətdə bu köçürmələrin qiymətinin müəyyənləşdirilməsində istifadə etdiyi bazaya əsasən ölçülməlidir. Seqmentlərarası qiymət qoyma, köçürmələrin və onlarda baş verən istənilən dəyişikliyin əsası maliyyə hesabatlarında açıqlanmalıdır
47. Seqment məlumatları üzərində əhəmiyyətli təsirə malik olan uçot siyasətində seqment hesabatları üçün təsdiqlənmiş dəyişikliklər açıqlanmalı və əvvəlki dövrün müqayisəli seqment məlumatı, bunun yerinə yetirilməsi praktiki nöqtəyi nəzərdən mümkün olduğu təqdirdə yenilənməlidir. Bu cür açıqlama dəyişikliyin xarakterinin təsvirini, dəyişikliyin səbəblərini, müqayisəli məlumatın yenilənməsi faktını və ya bunun praktiki nöqtəyi nəzərdən qeyri-mümkün olduğunu və, əgər kifayət qədər əsaslı müəyyən edilə bilirsə, dəyişikliyin maliyyə təsirini də daxil etməlidir. Əgər təşkilat öz seqmentlərinin müəyyən etmə əsasını dəyişirsə və əvvəlki dövrdə olan seqment məlumatlarını onların yerinə yetirilməsi qeyri-mümkün olduğunu nəzərə alaraq yeniləmirsə, onda təşkilat büdcə məqsədləri üçün seqment haqqında məlumatları seqmentlərinin müəyyən etmə əsasını dəyişdiyi ildə seqmentləşmənin hər iki - həm təzə, həm də köhnə əsası üçün təqdim etməlidir.
48. Seqment məlumatlarına təsir edən, təşkilat səviyyəsində tətbiq edilən uçot siyasətindəki dəyişikliklər, Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən nəzərdən keçirilir. Hər hansı digər yeni Standartda başqa cür müəyyən olunmayıbsa, Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı tələb edir ki:
- (a) əgər dəyişikliyin kumulyativ təsirini ya da konkret dövrə olan təsirini təyin etmək praktiki olaraq mümkündürsə, uçot siyasətindəki dəyişiklik retrospektiv şəkildə tətbiq edilməli, əvvəlki dövr üçün olan məlumatlar isə yenilənməlidir;
  - (b) retrospektiv tətbiqin bütün təqdim olunmuş dövrlər üçün yerinə yetirilməsi qeyri-mümkün olduğu təqdirdə, yeni uçot siyasəti retrospektiv şəkildə ən erkən mümkün tarixdən tətbiq olunmalıdır; və
  - (c) hazırkı dövrün başlanğıcına yeni uçot siyasətinin kumulyativ təsirinin müəyyən edilməsi qeyri-mümkün olduğu təqdirdə, həmin uçot siyasəti perspektiv şəkildə ən erkən mümkün tarixdən tətbiq edilməlidir

49. 46-cı maddədə seqment hesabatları məqsədləri üçün seqmentlərarası köçürmələrin təşkilatın həmin köçürmələri qiymətləndirdiyi əsasda ölçülməsi tələb olunur. Əgər təşkilat seqmentlərarası köçürmələri qiymətləndirmək üçün istifadə olunan üsulu dəyişərsə, bu, əvvəlki dövr seqment məlumatlarının 47-ci maddəyə uyğun olaraq yeniləşməli olduğu uçot siyasətinin dəyişməsi hesab edilmir. Buna baxmayaraq 46-cı maddə bu dəyişikliyin açıqlanmasını tələb edir
50. Əgər əks təqdirdə maliyyə hesabatlarında, yaxud illik maliyyə hesabatının hər hansı hissəsində açıqlanmayıbsa, təşkilat aşağıdakıları göstərməlidir:
- (a) hər bir təqdim edilmiş xidmət seqmentinə daxil edilmiş mal və xidmətlərin növlərini;
  - (b) hər bir coğrafi hesabat seqmentinin tərkibini; və
  - (c) Nə xidmət, nə də coğrafi seqmentləşdirmə qəbul edilmədiyi halda seqmentin xüsusiyyətini və onun əhatə etdiyi tədbirləri.

Seqment üzrə fəaliyyət məqsədləri

51. Maliyyə hesabatlarında və ya digər illik hesabatlarda bu və ya digər şəkildə məlumat açıqlanmadıqda, təşkilat tərəfindən hesabat dövrünün əvvəlinə seqment üçün müəyyən edilən geniş fəaliyyət məqsədlərinin açıqlanması və müvafiq məqsədlərin nə dərəcədə əldə edilməsinə dair məlumat verilməsi təşviq edilir

Qüvvəyə minmə tarixi

52. Bu standartın qüvvəyə minməsi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə müəyyən edilir
53. Tətbiqin ilk ili üçün müqayisəvi məlumat kimi göstərilmiş, əvvəlki illər üçün seqment məlumatı, zəruri məlumat əldə olmayana və onu əldə etmək baha başa gələnə qədər, bu Standartın tələblərinə uyğunlaşdırmaq üçün yenidən təqdim olunmalıdır
54. Əgər təşkilat Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında qeyd edildiyi kimi maliyyə hesabatı məqsədilə mühasibat uçotunun hesablama metodunu qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyəminmə tarixindən sonra standart təsərrüfat vahidinin qəbul tarixi və ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir